

досить велике усереднення з приводу урахування індивідуальних унікальних властивостей кожної ділянки, а наявні методологічні прорахунки по-

силують неточності визначення потенціалу природного об'єкту та необґрунтовано завищених додаткових навантажень.

Список літератури:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 5.06.1991 р. № 1264-ХІІ із змінами від 26.04.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page3>.
2. Державний земельний кадастр України за станом на 1 січня 2008 року: Книга І. – К. : Держкомзем України, 2008. – 259 с.
3. Рентні відносини в системі модернізації національного господарства / За редакцією д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К. : РВПС України НАН України, 2007. – 518 с.
4. Порядок нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22.08.2013 р. за № 508 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1573-13>.

Сухомлин Л. В.

Минаков О. С.

Харьковский национальный аграрный университет имени В. В. Докучаева

ФОРМИРОВАНИЕ НОРМАТИВНОЙ ДЕНЕЖНОЙ ОЦЕНКИ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦИОННОГО НАЗНАЧЕНИЯ И ЕЕ ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ

Резюме

Исследованы вопросы изменений правовых и методологических положений оценочного процесса на землях рекреационного назначения, расположенных за границами населенных пунктов для целей налогообложения. Проанализировано фактическое использование указанных земель и определены их потенциальные территориальные условия. Приведены предложения по усовершенствованию оценочного процесса.

Ключевые слова: нормативная денежная оценка, оценочный процесс, земли рекреационного назначения, рента, налогообложение земель.

Sukhomlin L. V.

Minakov O. S.

Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev

ESTABLISHMENT OF A REGULATORY PECUNIARY VALUATION OF LAND RECREATIONAL PURPOSE AND ITS PRACTICAL APPLICATION

Summary

The legal changes and methodological aspects of the assessment process for recreational land (located outside settlements) for tax purposes were investigated. The actual use of these lands and determination their potential territorial conditions were analyzed. Improving the assessment process was proposed.

Key words: normative monetary evaluation, the evaluation process, recreational land, rent, land taxation.

УДК 338.2: 332.142.6

Хижнякова Н. О.

Рівненський державний гуманітарний університет

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФАКТОРІВ НА ПРИЙНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Встановлено фактори міжнародного рівня, які впливають на здійснення процесу прийняття екологічно орієнтованих управлінських рішень в Україні. Досліджено основні форми та результати співпраці міжнародних суб'єктів прийняття рішень. Оцінено роль екологічно орієнтованих управлінських рішень у впровадженні концепції «зеленої» економіки.

Ключові слова: екологічно орієнтовані управлінські рішення, прийняття рішень, міжнародний рівень, суб'єкт, взаємодія, форми співпраці, конференція, конвенція, протокол, «зелена» економіка.

Постановка проблеми. Досягнення сучасного рівня глобалізації економічних процесів та екологічних проблем призвело до того, що здійснення прийняття екологічно орієнтованих управлінських рішень (ЕОУР) на національному рівні, зокрема, і в Україні, перебуває під впливом низки міжнародних факторів.

Без врахування цих факторів видаються неможливими як співпраця в екологічній сфері на міжнародному рівні, досягнення економічних успіхів на зовнішніх ринках та зовнішніх політичних пріоритетів, так і успішне вирішення еколого-економічних проблем всередині держави. Тому зазначені чинники міжнародного рівня потребують ретельного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практично кожна сучасна публікація, присвячена проблемам економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, містить короткий або детальний аналіз змісту наявних міжнародних документів екологічного спрямування та напрацювань міжнародних екологічних організацій або принаймні згадку про них. Це, передусім, праці, присвячені екологічному менеджменту та аудиту [1; 2], екологічній політиці [3], забезпеченню сталого розвитку [4], а також використанню природного капіталу, формуванню еколого-економічного простору, подоланню глобальних екологічних загроз тощо.

Дослідженню такої нової концепції економічного розвитку, як «зелена» економіка, та можливостей її впровадження присвячені розробки Буркинського Б.В., Галушкіної Т.П., Реутова В.Є. [5; 6], Харічкова С.К., Андреевої Н.М. [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас варто зазначити, що системне дослідження взаємодії міжнародних суб'єктів прийняття ЕОУР, а також взаємозв'язку окремих груп міжнародних документів екологічного спрямування на сьогодні відсутнє.

Крім того, у наявних публікаціях роль ЕОУР у процесі переходу до «зеленої» економіки чітко не визначена.

Мета статті. Таким чином, головною метою цієї роботи є встановлення факторів міжнародного рівня, які впливають на здійснення процесу прийняття ЕОУР в Україні, а також дослідження основних з цих факторів, зокрема, міжнародних екологічних документів та ідей побудови суспільства на засадах «зеленої» економіки.

Виклад основного матеріалу. Основні групи факторів міжнародного рівня, які впливають на прийняття ЕОУР в Україні, відображено на рис. 1. Передусім на цей процес впливають вимоги рекомендаційних та нормативних ЕОУР, прийнятих суб'єктами міжнародного рівня (рис. 1).

Основні суб'єкти міжнародного рівня та їх взаємодію у процесі прийняття рекомендаційних та нор-

Рис. 1. Вплив факторів міжнародного рівня на процес прийняття екологічно орієнтованих управлінських рішень в Україні

Джерело: розроблено авторами

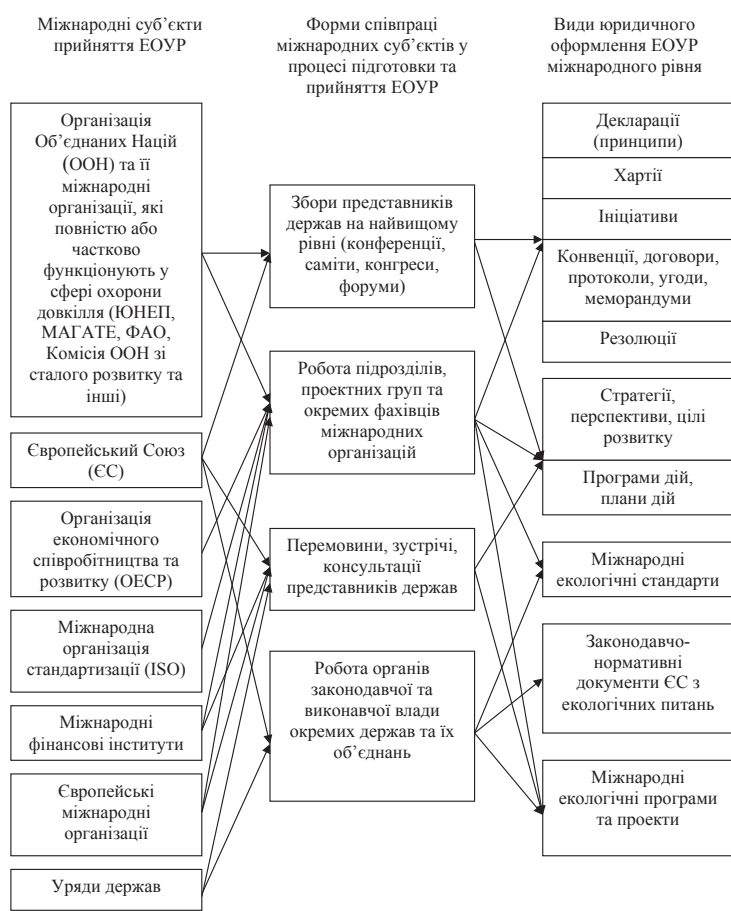

Рис. 2. Взаємодія міжнародних суб'єктів у процесі прийняття екологічно орієнтованих управлінських рішень

Джерело: розроблено авторами

мативних ЕОУР, які визначають нормативно-правове поле та організаційно-економічний механізм прийняття ЕОУР в Україні, відображено на рис. 2.

Запропонована автором схема (рис. 2) дозволяє простежити, якими з форм співпраці користується кожен із суб'єктів, а також у результаті використання яких форм співпраці розробляються і приймаються певні види міжнародних документів.

Отже, перша частина рис. 2 визначає міжнародні суб'єкти прийняття ЕОУР, а друга – чотири основні форми їх співпраці, використання яких усталювалося впродовж останніх 40-50 років.

Існує практика проведення зборів представників держав на світовому рівні (фактично на рівні ООН), до найважливіших з яких належать:

- 1) Міжнародна конференція ООН з питань навколишнього середовища (Стокгольм, 1972);
- 2) Міжнародна конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992);
- 3) Перший світовий конгрес економістів з навколишнього середовища та природних ресурсів (Венеція, 1998);
- 4) Всесвітній саміт зі сталого розвитку «Ріо+10» (Йоганнесбург, 2002);
- 5) Конференція ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» (Ріо-де-Жанейро, 2012).

На європейському рівні практикується скликання періодичних з'їздів міністрів певного профілю, зокрема, конференцій міністрів охорони навколишнього природного середовища, міністрів регіонального (просторового) планування, міністерських конференцій з питань захисту лісів у Європі та інших.

Третя частина рис. 2 визначає види юридичного оформлення ЕОУР міжнародного рівня, які на сьогодні використовуються у світовій практиці.

Міжнародні декларації передбачають викладення певних принципів. До найбільш відомих екологічних декларацій світового рівня належать:

1) Стокгольмська Декларація з навколишнього середовища (1972);

2) Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку, яка містить принципи сталого розвитку (1992);

3) Йоганнесбургська Декларація про сталий розвиток (2002);

4) Декларація «Майбутнє, якого ми прагнемо» (2012).

Іноді міжнародні документи безпосередньо носять назву принципів, наприклад, Основоположні (керівні) принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту.

Міжнародні документи декларативного характеру можуть також носити назву хартій, наприклад, Всесвітня хартія природи 1992 року, Європейська хартія регіонального (просторового) планування 1983 року, Європейська хартія про навколишнє середовище та охорону здоров'я 1989 року, Європейська хартія міст і територій сталого розвитку 1994 року тощо.

Міжнародні ініціативи служать для активізації роботи у певному напрямку і визначають початкові кроки з боку сторін для цього, наприклад, Софійська ініціатива з економічних інструментів, затверджена Європейською конференцією міністрів охорони навколишнього природного середовища у 1995 році, Глобальна ініціатива з економіки палива ЮНЕП та Ініціатива зі створення «зеленої» економіки ЮНЕП.

Дуже важливе значення мають екологічні конвенції, окремі з яких, як правило, рамкові, супроводжуються протоколами, а іноді – угодами та меморандумами. Це, по суті, багатосторонні міжнародні договори, які підписуються представниками держав, але набувають юридичної сили для певної держави після здійснення їх ратифікації.

Ратифіковані Україною екологічні конвенції, а також ті, до яких Україна приєдналася, відповідно до цільового призначення пропонуються розподілити таким чином:

1) конвенції, спрямовані на вирішення проблем мінімізації негативного впливу економічної діяльності на стан довкілля і здоров'я людей, а саме:

– проблем захисту повітряного басейну та зміни клімату – Конвенція про трансграничне забруднення повітря на великі відстані та протоколи до неї, Віденська конвенція про охорону озонного шару та Монреальський протокол до неї, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Кіотський протокол до неї;

– проблем мінімізації забруднення водних ресурсів – Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та інших матеріалів, Міжнародна конвенція про запобігання забрудненню з суден та протокол до неї, Конвенція про захист Чорного моря від забруднення та протоколи до неї, Конвенція щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай, Конвенція

про охорону та використання трансграничних водотоків та міжнародних озер і протокол до неї;

– проблем поводження з відходами – Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та радіоактивними відходами, Базельська конвенція про контроль за трансграничним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням;

– проблем збереження природних ландшафтів та біорізноманіття – Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Конвенція про охорону біологічного різноманіття та Картахенський протокол до неї, Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів, Конвенція про охорону дикої фауни та флори і природних середовищ існування в Європі, Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин та угоди до неї, Конвенція про боротьбу з опустелюванням, Європейська ландшафтна конвенція, Рамкова конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат (Карпатська конвенція) та протоколи до неї, інші договірні документи;

– проблем попередження та мінімізації наслідків природних і техногенних надзвичайних ситуацій – близько 10 конвенцій, які стосуються ядерної безпеки, поводження з ядерною, біологічною та хімічною зброєю, а також аварійного забруднення нафтою;

– проблем виробництва та споживання екологічно чистої продукції і обмеження використання небезпечних хімічних сполук – Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі і Роттердамська конвенція;

2) конвенції, призначені для регламентування процесу підготовки та прийняття ЕОУР – Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у трансграничному контексті та Орхуська конвенція.

При встановленні наявності та назв договірних документів використано дані [1, с. 226-227; 8] та офіційного сайту Верховної Ради України. При побудові їх розподілу використано класифікацію еколого-економічних проблем, запропоновану автором у публікації [9, с. 184-185]. Як бачимо, усі конвенції та протоколи, крім двох останніх, орієнтовані на вирішення еколого-економічних проблем, а саме їх другої групи – проблем мінімізації негативного впливу економічної діяльності на стан довкілля і здоров'я людей. Найбільша кількість документів присвячена проблемам збереження ландшафтів та біорізноманіття.

Лише окремі конвенції та протоколи з перелічених, у назві яких вживаються словосполучення «стале використання», «сталий розвиток», «стале управління», можуть паралельно вважатися спрямованими на вирішення проблем забезпечення економічної діяльності природними ресурсами.

Впродовж періоду незалежності Україна була дуже активною у роботі з міжнародними конвенціями, ратифікувавши близько 20 конвенцій та протоколів усіх видів цільового призначення і приєднавшись більше, ніж до 10 конвенцій та протоколів, спрямованих на збереження ландшафтів та біорізноманіття.

Крім того, Україною укладено двосторонні угоди про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища на урядовому та міністерському рівнях [8, с. 201-203].

На міжнародному рівні також приймаються документи, які встановлюють стратегічні цілі розвитку з врахуванням екологічних аспектів, наприклад, стратегія зеленого зростання ОЕСР, глобальна екологічна перспектива, запропонована ЮНЕП, програмний документ ООН «Цілі розвитку на тисячоліття» 2000 року тощо. Також приймаються програми дій або плани дій, найвідомішою з яких є Програма дій «Порядок денний на 21 століття» та наступні документи того ж характеру, присвячені проблемам сталого розвитку. Передбачається також можливість приймання планів дій щодо впровадження конвенцій та протоколів.

Для внутрішніх суб'єктів прийняття ЕОУР усіх рівнів важливе значення мають міжнародні екологічні стандарти, передусім, ті, які розробляються Міжнародною організацією стандартизації (ISO). Це, у першу чергу, серія міжнародних стандартів екологічного менеджменту та аудиту ISO 14000. У зв'язку з необхідністю забезпечення виходу на зовнішні ринки Україна з 1 січня 1998 року впровадила на своїй території стандарти зазначеної серії як добровільні стандарти [4, с. 558].

В подальшому було здійснено інтеграцію методології аудиту систем управління якістю та екологічного аудиту шляхом видання і впровадження міжнародного стандарту ISO 19011:2002 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю та/чи екологічного управління» [2, с. 44]. В Україні чинним є національний стандарт ДСТУ ISO 19011:2003 з такою ж назвою, який виступає аналогом до згаданого міжнародного [2, с. 48].

Крім того, Міжнародна організація стандартизації (ISO) розробила цілі серії екологічних стандартів щодо води, шуму тощо, які постійно удосконалюються. Триває робота з поступового впровадження цих стандартів Україною через підготовку гармонізованих національних стандартів ДСТУ ISO.

Що ж до міжнародних стандартів екологічного менеджменту і аудиту, то, крім стандартів ISO, на європейському рівні прийнято Директиву ЄС № 761/2001 EMAS «Системи екологічного менеджменту і аудиту», де корпоративну екологічну політику визначено як комплексний об'єкт екологічного аудиту для кожного з 12 аспектів: від планування нової екологічно чистої продукції, поводження з відходами до економії енергії та екологічної поведінки корпорації у різних секторах ринку [2, с. 43].

Зазначена директива є складовою системи законодавчо-нормативних документів ЄС екологічного спрямування. Таких документів налічується понад 300; вони представлені переважно рамковими директивами, директивами та постановами. Оскільки однією з основних вимог до держав, які прагнуть бути прийнятими до ЄС, є наближення їх законодавства до чинного в ЄС, то виникає необхідність прискорення цього процесу і для екологічного законодавства.

Всі перелічені на рис. 2 ЕОУР міжнародного рівня носять рекомендаційний або нормативний характер і, як було зазначено, визначають нормативно-правове поле та організаційно-економічний механізм прийняття ЕОУР в Україні. Тільки міжнародні екологічні програми та проекти, які містять конкретні заходи і мають принести певний екологічний та еколого-економічний ефект, мають директивний характер щодо виконання дій, встановлений термін реалізації та виконавців.

Процес прийняття ЕОУР має відбуватися у контексті передових ідей побудови екологічно орі-

єнтованого суспільства, зокрема, ідей «зеленої» економіки. Активним провідником ідей «зеленої» економіки у світі нині є ЮНЕП [7, с. 17; 10, с. 3]. ЮНЕП визначає «зелену» економіку як таку економіку, яка підвищує добробут людей і забезпечує соціальну справедливість, і при цьому суттєво знижує ризики для довкілля та його збіднення [10, с. 2]. Концепція «зеленої» економіки не замінює концепцію сталого розвитку, а є її складовою [10, с. 2; 11, с. 2].

Проблема прийняття і реалізації ефективних ЕОУР з точки зору концепції «зеленої» економіки набуває надзвичайної ваги. Це дуже яскраво видно при дослідженні 10-ти умов переходу до «зеленої» економіки, запропонованих Цільовою групою Міжнародної торгової палати з питань «зеленої» економіки, та їх взаємозалежності. «Зелена» економіка потребує активного інвестування (умова 8), для успішності якого необхідно впровадити нормативну базу, яка б сприяла прийняттю обґрунтованих рішень щодо вкладення коштів [11, с. 5].

Крім того, «зелена» економіка потребує цілісного підходу до процесу прийняття рішень (умова 9), що передбачає збалансування екологічних, соціальних та економічних пріоритетів, та спирається на структури управління (умова 10), які дають можливість всім учасникам процесу виконувати свої зобов'язання [11, с. 6]. При цьому прийняття рішень та формування ефективних структур управління належать до взаємопосилюючих та міжсекторних елементів [11, с. 4], які забезпечують інтеграцію решти умов переходу до «зеленої» економіки. Недаремно Т.П. Галушкіна та В.Є. Рєтов ототожнюють «зелену» економіку з еколого-орієнтованою і визначають її як нову парадигму економічного розвитку [6, с. 8].

Висновки і пропозиції. На основі викладеного можна зробити такі висновки:

1. На формування нормативно-правового та організаційно-економічного забезпечення процесу прийняття ЕОУР в Україні чинить вплив ряд факторів міжнародного рівня, серед яких більш детально досліджено ЕОУР міжнародного рівня та концептуальну модель «зеленої економіки».

2. На міжнародному рівні функціонує ряд суб'єктів прийняття ЕОУР: уряди держав, ЄС, міжнародні організації, у тому числі системи ООН, міжнародні фінансові інститути. Починаючи з 60-х років XX століття поступово відпрацьовувалися форми їх взаємодії та з'являлися різні види юридичного оформлення ЕОУР міжнародного рівня – декларації, хартії, ініціативи, конвенції, директиви тощо. На сьогодні на міжнародному рівні сформовано чітку схему взаємодії суб'єктів прийняття ЕОУР.

3. Україна є активним суб'єктом міжнародних відносин в екологічній сфері. Зокрема, ведеться робота щодо підписання та ратифікації конвенцій, узгодження національних екологічних стандартів з міжнародними, участі у міжнародних екологічних конференціях тощо. Надалі пропонується посилити міжнародну співпрацю шляхом реального, а не задекларованого впровадження ратифікованих екологічних конвенцій, продовження процесу їх ратифікації, роботи щодо впровадження міжнародних стандартів, а також приведення законодавчо-нормативних документів у відповідність до вимог екологічних директив та інших законодавчо-нормативних документів ЄС.

4. Процес прийняття ЕОУР в Україні має відбуватися у світлі передових ідей побудови екологічно

орієнтованого суспільства, зокрема, ідей «зеленої» економіки. З одного боку, впровадження концепції «зеленої» економіки змістить акценти у прийнятті рішень і сприятиме ефективному здійсненню процесу прийняття та реалізації ЕОУР в Україні (рис. 1), а з іншого – прийняття ЕОУР є необхідною умовою для переходу до «зеленої» економіки. Дуже важ-

ливим у даному контексті виступає дослідження міжнародних, зарубіжних та національних методик оцінки ефективності ЕОУР, а також зарубіжного досвіду прийняття ЕОУР та формування на їх основі нормативної бази, яка б сприяла прийняттю обґрунтованих рішень щодо вкладення коштів як державними, так і приватними інвесторами.

Список літератури:

1. Галушкіна Т.П. Экономические инструменты экологического менеджмента (теория и практика) / Т.П. Галушкіна. – Одесса : ИПРЭИ НАН України, 2000. – 280 с.
2. Бондар О. Екологічний аудит: світовий досвід і вітчизняні реалії / О. Бондар, Г. Білявський, Ю. Саталкін, М. Пилипчук // Вісник НАН України. – 2011. – № 4. – С. 42-51.
3. Синякевич І.М. Інструменти екополітики: теорія і практика / І.М. Синякевич. – Львів : ЗУКЦ, 2003. – 188 с.
4. Основи стійкого розвитку : навч. посібник / за ред. Л.Г. Мельника. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 654 с.
5. Буркинський Б.В. «Зелена» економіка кризь призму трансформаційних зрушень в Україні : монографія / Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов. – Одеса : ІПРЕД НАН України. – Саки : ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.
6. Галушкіна Т.П. Стратегія активізації розвитку «зеленої» економіки в Україні / Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов // Екологічний вісник. – 2011. – № 2. – С. 8-9.
7. Харічков С.К. «Зелені інвестиції» як каталізатор переходу до нового курсу розвитку економіки: міжнародні орієнтири і перспективи впровадження / С.К. Харічков, Н.М. Андреева // Економіст. – 2010. – № 12. – С. 16-21.
8. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля / кол. авт. Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З. – Львів, 2009. – 203с.
9. Хижнякова Н.О. Сутність екологічно орієнтованих управлінських рішень та їх роль у вирішенні еколого-економічних проблем / Н.О. Хижнякова // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 11(137). – С. 181-188.
10. Навстречу «зеленої» економіки: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности. Обобщающий доклад для представителей властных структур. – ЮНЕП, 2011. – 44 с.
11. Десять умов переходу до «зеленої» економіки. – Комісія Міжнародної торгової палати з навколишнього середовища та енергетики, Цільова група з питань «зеленої» економіки, 2011. – 7 с.

Хижнякова Н. А.

Ровенский государственный гуманитарный университет

ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФАКТОРОВ НА ПРИНЯТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИ ОРИЕНТИРОВАННЫХ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В УКРАИНЕ

Резюме

Определены факторы международного уровня, влияющие на процесс принятия экологически ориентированных управленческих решений в Украине. Исследованы основные формы и результаты сотрудничества международных субъектов принятия решений. Оценена роль экологически ориентированных управленческих решений во внедрении концепции «зеленой» экономики.

Ключевые слова: экологически ориентированные управленческие решения, принятие решений, международный уровень, субъект, взаимодействие, формы сотрудничества, конференция, конвенция, протокол, «зеленая» экономика.

Khyzhnyakova N. O.

Rivne State Humanitarian University

INFLUENCE FACTORS ON INTERNATIONAL ADOPTION ENVIRONMENTALLY ORIENTED MANAGEMENT DECISIONS IN UKRAINE

Summary

The international factors having influence on the process of the ecologically oriented decision making in Ukraine are determined. The main forms and results of the international ecological co-operation are investigated. The role of the ecologically oriented decisions for the implementation of the green economy concept is evaluated.

Key words: ecologically oriented decisions, decision making, international level, subject, interaction, forms of co-operation, conference, convention, protocol, green economy.